

O'lmas Umarbekov

Oyning oltin o'rog'i

Kitob shu erda ko'rsatilgan
muddatdan kechiktirilmagan
holda topshirilishi shart

Berilgan kitoblar soni

09 t

05

14

3859

821.512.133

84/50)6 4.47

Olmas Umarbekov

O'ying Oltin o'rog'i

son 4 - 192 b.

20.04

05

O'lmas Umarbekov

O'ying
Oltin o'rog'i

Hikoyalar

Uchinchi nashri

Namangan davlat chet
tillari instituti
Axborot-resurs markazi
Kel. № 3859
"26" 03 2024y

TOSHKENT
«O'ZBEKISTON»
2020

UO'K 821.512.133-3

KBK 84(50)'6

U 47

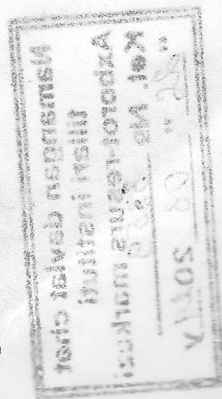
To'plab, nashrga tayyorlovchi:

La'lixon IGAMOVA

O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan san'at arbobi, O'zbekiston xalq yozuvchisi, iste'dodli adib O'lmas Umarbekov o'nlab hikoyalar, qissalar, romanlar, dramatik asarlar muallifidir. U o'z asarlarida hamisha insonlardagi ma'naviy-axloqiy fazilatlarini ardoqlashga, ulug'lashga intilgan.

«Hikoyalar xazinasi» rukni ostida «O'ynang oltin o'rog'!» kitobiga adibning eng sara hikoyalari jamlangan. Ushbu hikoyalarda turli xarakterdagi insonlarning taqdiri, kechinmalari, o'y-fikrlari, voqea-hodisalar o'ziga xos san'atkorona tarzda tasvirlangan. Shu sababli bu hikoyalarni o'qish jarayonida o'quvchi goh o'nga toladi, goh qayg'uradi, gohida esa, o'zini ayni qahramonning o'rniga qo'yib, bunday vaziyatda men nima qilgan bo'lardim, degan savolni o'z oldiga qo'yadi va yechimini axtaradi. Taqdim etilayotgan hikoyalarda o'sha davr ruhini saqlab qolish maqsadida shaharlar va ayrim atamalar nomi aslyatga asosan qoldirildi.

Mazkur hikoyalar to'plami barcha yoshdagi kitobxonlarga mo'ljallangan bo'lib, kitob javoningizga eng yaxshi tubfa bo'ladi, degan umiddamiz.

ISBN 978-9943-28-386-2

© O'. Umarbekov, 2015, 2018, 2020

© «O'zbekiston» NMIU, 2015, 2018, 2020

KO'K DAFTARNING SIRI

Bu daftarni men to'qimachilarning madaniyat saroyi oldidagi xiyobondan topib oldim. Bolalarning qishqi ta'tili boshlangan payt edi. Shaharning barcha maydonlaridagi kabi to'qimachilar xiyobonida ham katta archa o'rnatilib, xilma-xil o'yinchoqlar bilan bezatilgan. Ertadan-kechgacha atrofida bolalar ari-maydi. Hatto, kechqurun ishdan qaytayotganimda ham, o'dam bo'yi keladigan Qorboboning ko'm-ko'k ko'zlariga, rango-rang chiroqlarga mahliyo bo'lib turgan bolalarni ko'raman.

Daftarni topib olgan kunim ham xiyobon gavjum edi. Bolalar bir-birlarini quvlashgan, osmonni bosh-lariga ko'targuday qichqirishgan... Faqat to'rt-besh yoshlar chamasidagi qizil qalpoq kiygan bir bola-gina Qorboboning dam yonib, dam o'chib turgan ko'zlaridan ko'zini uzmasdi. Nega u mening diqqatimni o'ziga tortdi? Dum-dumaloq lo'ppi yuzimi, yo kichkina burni yonida yaltirab turgan yosh tomchisi, bil-madim, hozir eslolmayman. Ammo unga ancha tikilib qoldim. Bola xuddi ertaklardagi Qorbobo muzlatib ketgan go'dakdek, turgan joyidan jilmasdi. Tim qora ko'zlari Qorboboda, ammo nazarimda, u Qorboboni ko'rmas, nimalarnidir o'ylardi. Bir mahal qalin lablari titrab ketdi va ovozi boricha:

– Opa! – deb qichqirib yubordi. – Qattasiz, opa?

– Sho'ttaman, nima qildi, nima?

Kimdir yugurib kelib, bolaning yuzidan «cho'lp» etib o'pdi.

– Nima qildi, nima?!

Bu o'n to'rt-o'n besh yoshlar chamasidagi qizcha edi. Egnida ko'k palto, boshida oyisining ro'moli bo'lsa kerak, ikki uchini qo'ltig'idan o'tkazib, orqasiga bog'lab qo'yibdi.

- Sovqotdingmi? - so'radi qiz bolaning qo'llarini ishqalab.

- Oyimla qachon kelalla? - bola unga qaramasdi. - Sizdan so'rovotman, oyimla qachon kelalla?

- Boya ko'rib keldik-ku? Darrov sog'indingmi?

- Oyimla qachon kelalla devobman, oyimla?!

Bola ho'ngrab yig'lab yubordi. U yig'i aralash nimalarnidir gapirar, ammo nimaligini tushunib bo'lmaydi. Opasi ovutaman, deb qancha urinmasin, bola yig'idan tinmasdi. Qizchaga rahmim kelib ketdi. U nima qilishini bilmaydi. Sezib turibman, agar ukasi-ning yig'isi yana bir-ikki minut cho'zilsa, o'zi ham qo'shib yig'laydigan. O'zimni tutib tutolmadim. Ar-chani aylanib, ularning oldiga o'tdim.

- Ha-ha, akasi, nega yig'layapsan? - dedim bolaning boshiga qo'limni qo'yib. - Birov urdimi?

- Hech kim urgani yo'q, o'zi yig'lavotdi, - javob berdi qizcha menga bir qarab qo'yib.

- O'g'il bola ham yig'laydimi? Sen o'g'il bolamisan, yo qiz bolamisan?

- O'g'il bolaman... - dedi bola entikib.

- Oting nima?

- Ahad...

- O'ho'... shunaqa chiroyli oting bor ekan-ku, yig'laysanmi? Ahadlar yig'lamaydi.

Bola menga ko'zini bir olaytirib qo'ydi, keyin tili bilan lablarini artib, opasiga o'girildi.

- Ketovuzami?

- Ketovuz, ketovuz, hozir ketovuz, yur.

Opauka qo'l ushlashib, xiyobonning chap tarafidagi to'rt qavatli bino tomon ketishdi. Anchagacha ularning orqasidan qarab, xayol surib qoldim. Ko'zlarim oldidan urush yillari ota-onasiz yetim qolgan bolalar, qahraton qishda oyoqyalang maktabga, o'zlaridan ham katta sumka ko'tarib bozorga yugurgan qizchalar o'tdi. Hozir yaxshi esimda yo'q. Ammo Qorboboga xomush tikilib turgan bolaning qiyofasi hali-hali ko'z oldimdan ketmaydi. Nega u so'lg'in edi? Onasi qayerda? Nima uchun tengqurlarining chehrasidan kulgi arimaydi-ku, qizning ovozi dardli? Ming'xil xayollarga borib, archa atrofidagi kumushrang skameykalardan biriga o'tirdim-da, endi papiros chekmoqchi bo'lgan edim, yonimda yotgan ko'k muqovali dafarga ko'zim tushib qoldi. Darrov uni olib, atrofimga qaradim: hech kim yo'q. Kim unutil qoldirdi ekan? Hayron bo'lib varaqlay boshladim. Tasalab, uchlari titilib ketgan dafarning muqovasiga chiroyli harflar bilan «Xolida» deb yozilgan. Ichi ham qandaydir yozuvlar bilan to'la. So'nggi bir varag'i bo'sh qolgan, xolos. Yuragimdagi g'ashlikni yo'qotish o'yi bilan sekin o'qiy boshladim:

«Yettinchi sentabr.

Kecha Ruqiya opamlar dars paytida: «Hammanlar kundalik daftar tutsanglar, yaxshi bo'lardi. Ko'rgan-bilganlaringizni, qilgan ishlaringizni yozib borarding-lar dedilar. Hamma «Ura» deb chapak chalib yubordi, men ham chaldim. Uyga kelganimda darrov oyimlarga aytdim.

- Oyi-chi, oyi! Biz endi kundalik daftar tutamiz.

Oyimlar ham xursand bo'lib ketdilar.

- Kundalik tutadigan bo'lsang, katta bo'lib qolib-san, Mayli, tuta qol, - dedilar.

Choy ham ichmasdan shkafdan yangi daftar oldim, muqovasiga chiroyli qilib «Xolida» deb yozib qo'ydim. Keyin birinchi betini ochdim. Yuragim duk-duk ura boshladi. Nimani yozsam ekan? Ruqiya opamlar kun bo'yi nima qilsanglar, shuni yozinglar, degan edilar. Bugun nima qildim? Ertalab turib choy qo'ydim. Ahadni uyg'otib yuvintirdim, oyimlar har kuni dadamlarga go'sht qovurib beradilar. Bugun ham turishlari bilan ovqatga unmayotuvdilar, qarashib yubordim. Jahllari chiqdi. Meni deb o'qishdan kechga qolasan, choyingni ich, dedilar. Keyin peshonamdan o'pib qo'ydilar.

Maktabga ketayotganimda, dadamlar bilan xayrlasha olmadim, uxlab yotgan edilar. Ichib kelsalar doim shunaqa, hammadan kech turadilar. Nega ichadilar-a? Aftilariga qarab bo'lmaydi, hamma yoqlari chang-tuproq. Hamma narsa ko'zlariga boshqacha ko'rinadi. Kecha kechqurun kelganlarida Ahadni o'paman deb, qaynab turgan samovarga peshonasini bosib oldilar, lablari qip-qizarib pishib ketdi. Ahad yig'lab xum bo'ldi. Maktabda ona tilidan yana «besh» oldim. Ruqiya opamlar yelkamga qoqib qo'ydilar. Yaxshi qizim, oppoq qizim, dedilar. Ular meni judayam yaxshi ko'radilar. Faqat menimas, yaxshi o'qiydiganlarning hammasini yaxshi ko'radilar.

Ha, eng zaruri esimdan chiqibdi. Ra'noning tobi yo'q. Uch kundan beri maktabga kelmaydi. Bugun o'qishdan chiqqanimizdan keyin Munira bilan borib ko'rib keldik. Qattiq isitmalabdi.

Shularni yozib o'tirgan edim, eshikdan dadamlarning tovushlari eshitilib qoldi. Nega baqiryaptilar?..»

O'qishga berilib ketib, kun allamahol bo'lib qolganini unutibman. Boyagina ko'k betini qoplab turgan son-sanoqsiz yulduzlar endi yo'q edi. Hammayoqni

quyuq tuman o'rab olgan, ikki qadam naridagi narsani ham ko'rib bo'lmaydi. Qorboboning faqat ko'zlarigina multullab turibdi.

O'qishning iloji bo'lmadi. Daftarni mahkam ushlaganimcha uyga qaytdim. Oyim, bolalar mehmonxonada televizor ko'rib o'tirishgan ekan, sezdirmay xonamga o'tdim-u, eshikni ichidan qulflab, g'ijimlangan daftarni o'qishga tushdim.

«Sakkizinchi sentabr.

Maktabdan kelsam, oyim ayvonda yig'lab o'tiribdilar. Boshlarida pushti ro'mollari. Shu ro'molni judayam yaxshi ko'radilar. Yaxshi ko'radilar-u, yolg'iz qolganlarida o'raydilar.

Meni ko'rib darrov o'rinaridan turdilar, apil-tapil yoshlarini artib jilmaydilar, keyin qo'limdan portfelimni oldilar.

– Kechga qolding? Qachondan beri choy qo'yib, poylab o'tiribman.

– Munira bilan gaplashib qoldik, – dedim jo'rttaga. Ho'lmasa o'zim o'qish tugashi bilan uyga chopganman.

– Ukang uxlab yotibdi, taqir-tuqur qilma tag'in!

– Xo'p, – dedim-u, uyga kirdim.

Bechora oyim. Choy qo'ydim devdilar, qo'ymagan ekanlar, elektr choynak stol ustida turibdi. O'zim qo'yib yubordim.

– Voy, qaynamabdimi?! – dedilar yechinayotganida kirib, keyin nimagadir qip-qizarib ketdilar.

– Hozir qaynab qoladi. Qornim ham uncha och emas, – dedim.

Nega oyim xafalar-a? Dadamlar kecha qattiq xafa qilganiga o'xshaydilar. Rost-da, odam ham shunaqa qo'pol bo'ladimi?! Ilgari bunaqa emas edilar. Oyim kasal bo'lib, ikki oy kasalxonada yotib chiqdilar-u,

dadamlar o'zgardilar-qo'ydilar. Kecha bo'lsa og'izlaridan bodi kirib, shodi chiqdi, yozishga uyalaman.

Eshikdan kirishlari bilan:

– Men bu uyda kimman? Xo'jayinmanmi yo xizmatkormanmi? – dedilar oyimlarga o'dag'aylab.

– Nima bo'ldi? Nega bunday deypsiz? – so'radilar oyim.

– «Nega bunday deypsiz?...» Shu ham gap bo'ldimi? – dadamlar xuddi Ahadga o'xshab lablarini cho'chchaytirdilar, derazadan ko'rib turibman. – Xotin degan er kelganda bunday kutib olmaydi. Men kelganda jo'rttaga o'zingni o'choqboshiga olib qochasan.

– Ovqatingizdan xabar olay devdim.

– Ovqatmish... Ahad qani? Ahadiy! Ahadichka!

Dadamlar oyimlarni itarib tashlab, uyga kirdilar. Meni ko'rib, to'xtab qoldilar.

– Salom, – dedim sekin.

– Ha, shu yerdamingiz? – Nimanidir o'ylab jim qoldilar. Keyin o'qrayib tikildilar.

– Oyingga o'xshaysan. Nari tur. Ahad! Ahadidze! Qayoqdasiz, o'g'lim?

Ahad kelavermagach, divanga yonboshladilar.

– Ovqatingizni yeb oling, – oyim kirib stolga bir kosa lag'mon qo'ydilar.

Dadam indamadilar. Oyimlar, sen gapir, deganday, meni turtib qo'ydilar.

– Dada, oshingiz sovib qoldi, – dedim men.

– Yemayman, oying tayyorlagan ovqatni yemayman.

Shunday deb ko'rsatkich barmoqlarini peshonalariga bir-ikki marta urib qo'ydilar. Oyimlarning tishlari g'ijirlab ketdi. Xo'rsindilar, keyin sekin kosani ko'tarib, chiqib ketdilar. Men ham orqalaridan chiqdim. Ko'zlarida yosh yiltirardi.

– Qo'ying, oyi, yig'lamang, – dedim yenglaridan

tortib, indamadilar.

– Bor, darsingni qil, – dedilar anchadan keyin va idish-tovoqlarni yuva boshladilar.

– Yig'lamaysizmi?

– Yo'q, yig'lamayman. Bor, xonangga kir.

Shu payt dadam chaqirib qoldilar. Oyim kosalarini shunday tog'oraga tashladilar-u, ichkariga otildilar. Eshik ochiq qoldi.

– Menga qara, senda gapim bor...

Bu – dadamlarning ovozlari edi. Biroq shundan keyin hech narsa demadilar. Oyimlarning ham ovozlari eshitilmadi. Qo'llarini ko'kraklariga qo'yib, stol yonida turgan bo'lsalar kerak. Dadamlarning jahlari chiqsa, doim shunaqa turadilar. Gapirolmay qoladilar. Tavba, muncha qo'rqadilar-a? Nima, axir, odam emasmilar? Mana, ikki oy bo'libdiki, yurish-turishlari g'alati. Birov eshikni qattiqroq taqillatsa ham cho'chib tushadilar. Dadamlar bilan iloji boricha gaplashmaslikka harakat qiladilar. Oralaridan nima gap o'tgan, bilmayman.

Lekin gaplashsalar ham xuddi Ahadga o'xshab gaplashadilar, lablari titraydi, ko'zlari olazarak bo'lib turadi. Ilgari bunaqa emas edilar. Doim kulib turadilar. Dadam bilan ikkovlari meni yetaklashib kinolarga, teatrlarga borishganda hammaning havasi kelardi. Qanchadan beri kinoga birga bormaymiz. Nuqul uydalar. Kechqurun bo'lsa, dadam kelganlaridan keyin ikkovlari xuddi mushuk-sichqonga o'xshab qolishadi. Shumshaytib o'tirishgani o'tirishgan.

Mana, hozir dadamlar bir narsa demoqchilar-u, lekin aytolmayaptilar. Bu faqat bugun emas, bir necha kundan beri, to'g'rirog'i, oyim kasalxonadan chiqqanlaridan beri shunday bo'lyapti. Nima demoqchi

ekanlar? Nahotki aytish shunchalik qiyin bo'lsa? Zavodda ishlari chatoqmi? Unday desa, yaqinda yaxshi ishlaganlari uchun mukofot oldilar-ku!

– Menga qara... – dedilar xo'rsinib. – Men... men... o'rnimni solib ber.

Oyim yelkalarini qisib, ichkari uyga kirib ketdilar. Bechora oyim! Xuddi yosh bolaga o'xshab qoldilar. Doktor kelganda: «Siz ko'p koyinmang, og'ir bo'ling. Qancha quvnoq bo'lsangiz, shuncha tez tuzalib ketasiz», degan edi. Quvnoq bo'lish qayoqda, ko'zlaridan nuqul yosh tomib turadi. Bugun ham shunday. Choy ichib bo'lganimizdan keyin, ancha o'zlariga keldilar. Uy vazifalarimni so'radilar. O'qish darsida o'rgangan «Ona» she'rini o'qib berdirm. Jilmayib qo'ydilar. Jilmaysalar biram chiroyli bo'lib ketadilar. Lip etib borib, yuzlaridagi chuqurchalari-dan o'pib oldim.

– Oyi, nega doim xafasiz? – dedim tizzalariga o'tirib. – Kasal bo'lganizgami?

– Ha, kasalni kim yaxshi ko'radi?

– Dadamlar-chi? Nega ular ham xafalar?

– Dadang ham kasal bo'lganimga xafa-da. Atyapman-ku, kasalni kim yaxshi ko'radi.

– Nega bo'lmasa sizga jahl qiladilar?

– Xafa bo'lganidan jahl qiladi-da. Bunga sen e'tibor berma. Kattalarning ishiga aralashish yaxshi emas. Xo'pmi?

Men indamadim. Faqat:

– Oyi, bilasizmi, – dedim, – men sizni kasal bo'lsangiz ham yaxshi ko'raman, judayam yaxshi ko'raman.

– Menam!

Bu Ahad edi. Uyg'onib, eshikning tagida ko'zlarini ishqalab turardi. Oyim uning ovozini eshitib,

kuhib yubordilar. Keyin ikkalamizni mahkam quchoq-ladilar...

Men hayajondan o'rnimdan turolmay qoldim. O'n uch o'n to'rt yoshdagi qizning so'zlari meni butkul shetlab qo'yg'an edi. O'zimni o'zga bir dunyoda his qila boshladim. Ko'z oldimda onasining qayg'u-hasratiga shirik bo'lgan nimjon qizcha, sochiga bevaqt oq oralagan so'lg'in bir ayol paydo bo'ldi. Kimlar ular? Qayerda yashaydi? Toshbag'ir ota kim? Bularning hammasi hali menga sir. Lekin, shubha yo'qki, ular qandaydir katta bir kulfatni o'z boshlaridan ko'chirib o'qadilar. Shu kulfatdan ularning qanday qutulishlarini o'zimcha mulohaza qilib, ko'ngilni tinchitadigan bir xulosaga keldim-da, daftarni yana varaqlay boshladim. Lekin sahifadan sahifaga o'tar ekanman, vujudimni titroq bosa boshladi.

«O'ttizinchi sentabr.

Dadamdin uch kundan beri darak yo'q. Oyimlar bizni uxlatadilar-u, o'zlari mijja qoqmay chiqadilar. Dadam qayoqda qolishlari mumkin-a? Safarga ketganmikinlar? Ketgan bo'lsalar, nega bizga aytmadilar? Ahad yig'lagani yig'lagan. Yarim kechada tuzalib olib «dada, dada», deydi. Oyim ikkalamiz uni ovutguncha o'lib bo'ldik. Biram dadasini yaxshi ko'raman, lekin ular meni yaxshi ko'rmaydilar. Nuqul, sen oyingning qizisan, deya veradilar. Anavi kuni Ahadga tufli olib kelib berdilar. Ahad qo'llaridan olishi bilan:

– Menga-chi? – deb yuboribman.

Bir o'qrayib berdilar. Indamay ichkari uyga kirib keldim.

– Ko'zi yomon qizingni, – dedilar ketishim bilan oyimlarga.

– Mening qizim bo'lsa, sizning ham qizingiz, – oyim jahl bilan gapirdilar. Ularning dadamlar bilan birinchi marta shunday gaplashishlari edi. – Ko'chadan olib kelganim yo'q. Qancha urishsangiz meni urishing, bolada nima gunoh? Qovog'ingizdan qor yog'ilib kelganda, ko'zlarini javdiratib pinjimga kirishimi? Bilmadim, shu bola bo'lmasa, holim nima kechardi.

Men, hozir dadam oyimlarni uradilar, deb qo'rqib turuvdim, yo'q urmadilar. Qo'rqqan bo'lsalar kerak-da. Oyimlar juda qattiq gapirdilar. Mana, uch kundan beri dadam yo'qlar. Shu uch kunning ichida oyim cho'p bo'lib qoldilar».

«Ikkinchi oktabr.

Kecha oyim zavodga borib keldilar. U yerda ham yo'qmishlar. Ishxonasidagilar, kasal bo'lib qolgan bo'lsa kerak, deb o'ylashgan ekan. Uyda yo'qliklarini bilib, hayron bo'lib qolishibdi.

Oyim bilan anchagacha bir-birimizga qarab o'tirdik. Ovqat qilish ham esimizdan chiqib ketibdi. Choy qo'yib yubordim. To'rtta tuxumni samovar ichiga solib qo'ydim. Doktor oyimlarga yaxshi ovqatlanishni buyurgan. Men zo'r'lamasam, o'zlariga qaramaydilar.

Uyga berilgan masalani yecholmadim. Vaqt bo'lmadi. Ahad bilan qolsam, hech narsa qilolmayman. Ertaga Ruqiya opamlarga nima deyman?»

«Uchinchi oktabr.

Mendan so'ramadilar. Oldimga kelib, negadir peshonamdan o'pib qo'yidilar. Uyga kelsam, oyim yo'qlar. Hovlining o'rtasida Ahad yig'lab o'tiribdi. Ovutib, uyga olib kirdim. Divanda bir xat yotibdi. Oyim qayoqqa ketdiykinlar? Xatni o'qiy boshladim. Bu – dadamdand edi.

«Meni qidirmanglar. Qaytib bormayman. Mavjuda, meni tushun. Og'ir kasallikka umrbod muhtalo bo'lgan

bilan hayot qurish uchun senga uylanganim yo'q. Bolalar bo'lsa, bolalarga munosabatimni o'zing bilasan, o'rnashib olganimdan keyin Ahadni olib ketishim mumkin».

Yig'lab yubordim. Meni ko'rib, Ahad ham yig'ladi. Ikkalamiz baravar yig'ladi. Keyin nima bo'lganini bilmayman. Bir mahal qarasam karavotda yotibman. Tepamda Ruqiya opam bilan qo'shimiz Xayri opalar o'tirishibdi. Ahad xurrak otib uxlab yotibdi.

– Oyimlar qanilar? – deb so'radim.

– Shu yerda, hozir keladi, – javob berdilar Xayri opam Ruqiya opamlarga qarab turib. – Poliklinikaga ketgan.

– Bu yoqqa chiqaylik, sen ham o'ringdan tur, – dedilar shunda Ruqiya opamlar.

Hammamiz ayyonga chiqdik. Ruqiya opamlar meni imladilar.

– O'tir, gap bor.

Yuragim uvushib qoldi. Nima gap ekan? Ishqilib, oyim tuzuk bo'lsinlar-da!

– Xavotir olma. Oying tuzuk, – dedilar Ruqiya opam, keyin o'ylanib qoldilar. – Menga qara, – dedilar anchadan so'ng. – Sen katta qizsan. Hamma narsaga aqling yetadi. Gaplarimni yaxshilab tushunib ol. Oying... Oying kasalxonada... Bir oycha yotsa kerak. Uy boshlig'i endi o'zingsan. Og'ir bo'l. Men kelib turaman, muna Xayri opang ham shu yerdalar, xabar olib turadilar. Yig'lamaysanmi?

Men «yo'q» dedim-u, uydan chopib chiqib ketdim. Hujraga bekinib olib, rosa yig'ladi. Ruqiya opamlar ham, Xayri opamlar ham meni qidirishmadi. Anchadan keyin uyga kirsam, ikkovlari Ahad bilan o'ynab o'tirishibdi. Ruqiya opam meni ko'rib jilmaydilar. Men ham...

Kundalik shu yerda tugagan edi. Daftarning so'ngi betlariga hech narsa yozilmagan. Faqat oxirida qalam bilan ilova qilingan kichkina jumla bor edi, xolos.

«Sakkizinchi yanvar.

Oyim ancha tuzuklar. Ruqiya opamlar bugun ham bizni oldilariga olib bordilar. Bizlarni ko'rib, oyimning ko'zlaridan yosh chiqib ketdi. Yaqinda chiqaman, dedilar. Ancha gaplashib o'tirdik. Dadamlarni so'ramadim. Nima qilaman so'rab? O'zlari qiynalib yotibdilar-ku. Ahad lunjini to'ldirib «dada» demoqchi bo'lib turuvdi, chimchilab oldim. Lekin unga qiyin bo'ldi. Nuqul yig'laydi. Dadam bo'lganlarida yig'lamasdi. Qayerda ekanlar-a, hozir?»

Kundalikni yopib qo'yib ancha o'ylanib qoldim. Miyamda ming xil fikr. Sahifalardagi qayg'uli satrlar vujudimni hayajonga soldi. Darchani qiya ochib, cheka boshladim. Tashqarida yomg'ir shivalamoqda. Chiroq nurida bir-ikki qor uchqunlari xuddi ko'zmunchoq-day yaltirab ko'rindi. Bu uchqunlar archa yonida boya men ko'rgan qizcha va uning ukasini eslatib yubordi. Ha, o'sha qiz shu kundalik muallifi Xolida edi. Bunga hech shubha yo'q. Nima qilish kerak? Ularga qanday qilib yordam bersa bo'ladi. Bemehr otani topish kerakmi, yo'qmi?

Ertalab ham shu xayollardan bo'shay olmadim. Nari-beri nonushta qilib, to'g'ri tuman maorif bo'limiga bordim-da, Ruqiya opaning qaysi maktabda ishlashini surishtirdim. U o'zimizning tumandagi qirqinchi maktabda ishlar ekan. O'sha yoqqa yugurdim. Ruqiya opa o'rta yoshlardagi xushtabiat ayol ekan. Daftarni uzatdim.

– Kechirasiz, – dedim uning o'zgarib ketganini ko'rib. – O'qib chiqdim. O'quvchingiz juda jiddiy qiz ekan.

– Ha, Xolida tez katta bo'ldi, – dedi Ruqiya opa jiddiy ohangda. – Otasi...

– Hozir qayerda u odam?

– Hech kim bilmaydi, – Ruqiya opa biroz jim qoldi. Keyin qo'lini bir siltadi-da, gapida davom etdi. – To'g'risini aytsam, hech kim bilishni istamaydi ham. Bunday odamning bo'lganidan bo'lmagani ma'qul shunday emasmi?

Men bosh silkib qo'ydim.

– Xotinining kasalligi uchun ketib qolishi, o'zining tinchligi deb bolalaridan, oilasidan yuz o'girishi – o'taketgan tubanlik.

– Mavjudaxon hozir tuzukmilar?

– Ha, kecha borib keldik. Yaqinda chiqib qoladi.

Oradan bir haftacha o'tgan bo'lsa kerak, shanba kunl edi. Ishdan qaytayotib, To'qimachilar xiyobonida ayol kishining:

– Ahadjon! – degan ovozi eshitib qoldim.

Yalt etib fontan tomonga qaradim. Ikki kishi Qorboboni olib tashlashayotgan ekan. Katta-kichik bolalar qiy-chuv qilib turishibdi. Oldingi qatorda o'sha men ko'rgan Ahad ham bor edi. U ikki ko'zini qiyshayib turgan Qorbobodan uzmasdi. Bir mahal kimdir kelib qo'lidan tortdi. Bu Xolida edi. Opa-uka yetaklashib, bolalar orasidan chiqishdi-da, katta sada tagidagi akameykada o'tirgan ikkita ayol oldiga borishdi. Ularning bittasi Ruqiya opa, ikkinchisi esa, Mavjudaxon edi. Uni pushti ro'molidan tanidim. Yuragimni tasvirlab bo'lmaydigan quvonch tuyg'usi qoplab oldi. Bitta-bitta qadam tashlab borar ekanman, rangi so'g'in, lekin lablarida, yuzida tabassum porlab turgan ayoldan – Mavjudaxondan ko'zimni uzolmasdim.

1961

MENING O'G'IL BOLA JIYANIM

Uni birinchi marta sakkiz yilcha burun ko'rdim. Hali chilla kirmagan yoz kunlarining biri edi. Nonushtadan so'ng odatim bo'yicha o'z xonamga o'tib, yozuv stoli yoniga endi o'tiray, deb turganimda, temir darvozamizni kimdir taqillatib qoldi.

- Hozir! - hovliga tushib ovoz berdim.

Ammo taqillatayotgan odam eshitmadi shekilli, darvoza momoqaldiroqdek gumburlab ketdi.

- Hozir, hozir! - qichqirdim yana ovozim boricha va shoshib ko'cha tomon yurdim.

Darvoza eshigini ochgunimcha ming xil xayol miyamni g'alvir qilib yubordi. Ammo Xudoga shukurki, tinchlik edi. Ro'paramda qarg'a nusxa atlas ko'ylak kiygan, qalin qora sochlari ikkita qilib o'rigan, qip-qizil kulcha yuz bir qiz iljayib turardi. Uning oppoq, tekis tishlari, dumaloq qora ko'zlari - kimnidir eslatdi, ammo bilolmadim. Qiz bir qo'lga semiz brezent chemodan, ikkinchi qo'lga usti sarg'ish doka bilan tang'ib qo'yilgan katta oq chelak ko'tarib olgandi.

- Mani tanimadingiz-a, tog'a? - Qiz og'zini katta ochib jilmaydi. Oppoq tishlari yaraqlab ketdi. Kim bo'ldi ekan? Qaysi jiyanim bo'ldi u? Ammo u o'ylagani qo'ymadi, o'zi javob berib qo'yaqoldi. - Mani parkatli Muqaddam opayizni qizi bo'laman. O'g'iloy. Assalomu alaykum!

Uni tanib, alik olib ulgurmasimdan qo'lidagi yuklarini qo'yib, yelkalarimni quchoqladi, ikkala yuzimdan cho'pillatib o'pdi. Shunda uni tanidim. To'g'rironig'i, onasini tanidim. Muqaddam opa mendan besh-olti yosh katta edi, bolaligimizda yonma-yon hovlida o'sgan edik. U oyimning tug'ishgan akasi, rahmatli G'ani tog'amning qizi edi. O'zidan kichiklarni, shu jumladan meni uzoq ko'rmasa, yo mehri qo'zib

betan, shunday quchoqlab, cho'pillatib o'pard. Dilim portlab, xursand bo'lib ketdim.

Uyda, oying qalay? - mehr bilan unga quchoqlab tikildim.

- Salom deb yubordilar! - O'g'iloy birdan engashib, oyoq'idagi baland poshna qora tufisini yecha boshladi va pastdan ko'zlarini menga tikib jilmaydi.

- Izvordi oyog'imni!.. Uyga kirovuzmi?

Aytgandek... yur, yur! - yo'lni bo'shatib, o'zimni chetga oldim.

- Yordamlashvoraymi?

- O'zim!..

O'g'iloy tufisini qo'ltig'iga qistirib, chemodan bilan chetlakti qo'llariga oldi-da, ichkariga kirdi.

Ayvonga ko'tarilganimizda, u chemodanni qoldirib, chetlakti oshxonaga olib borib qo'ydi.

- Qatig, - dedi qaytib chiqqanida. - Atayin sizga atab solganman kecha. Shu yerda o'tiravuzmi?

U ayvondagi stol, stullarga razm solib chiqdi-da, bitta stulni surib o'tirdi. Men ham ro'parasiga o'tirdim.

- Qani omin! - u qo'llarini yozib, baland ko'tardi. - Qadam yetdi balo yetmasin! Ollohu akbar!

Beixtiyor unga qo'shilib, qo'llarimni yuzimga tortdim. Choy qo'ymoqchi bo'lib o'rnimdan turmoqchi edim, u to'xtatdi.

- Man o'zim!

U chemodanini ochib, ichidan to'rtta qip-qizil barkashdek-barkashdek non oldi.

- Ertalab yopganmiz. Shunaqa nonni yaxshi ko'rarkansiz. Oyim aytdilar.

U nonlarni stolga qo'yib oshxonaga o'tdi. Choy qo'yib chiqib, yana chemodaniga engashdi.

- Qurt hali olib kelganman, o'g'lik. Qo'ying tulari instituti.

Axborot-resurs mark.

Kel. No. 17

26 " 9 2024 y

U bir sellofan xalta qurt olib oshxonaga o'tdi-da taqsimchaga to'ldirib solib chiqdi.

– Oling.

Men unga mahliyo bo'lib qolgan edim. Uning harakatlari, ovozi onasining yoshligini ko'z oldimga keltirdi. «Muqatopa»ni bolaligidan yaxshi ko'radim, qarindoshlarim ichida faqat u bilan ko'proq o'ynagim, uning yonida ko'proq bo'lgim kelardi. Qizlar tez o'sadi. U ham birpasda katta bo'lib qoldi. Uzatishib, Parkentga jo'natishayotganida uydan qochib ketganim esimda. Yarim kechagacha uydan ko'chalarda aylanib yig'laganman.

Uning eri O'rozbek pochchamiz mo'min, qobil, mehnatkash, buning ustiga mehr-oqibatli odam chiqdi. Hozirgi men turgan uyni ko'tarishda odam ancha mehnati singgan. Er-xotinning bir-birlaridan, umuman, turmushlaridan ko'ngillari to'q bo'lsa ham bitta orzulari ushalmay qoldi. O'g'il ko'rishmadi. Muqaddam opa ketma-ket ikkita qiz ko'rdi. Ikkalovi ham bola-chaqali bo'lib ketishgan. Parkentda turishadi. Uchinchi farzandlarini folbin o'g'il bo'ladi deb ishonirgan. Ammo u ham qiz tug'ildi. O'g'il bo'lsa ham o'g'ildek bo'lsin deb, otini O'g'iloy qo'yishdi. Uni ko'rmagan edim, ko'rgan bo'lsam ham e'tibor bermagan edim. U tengi bolalar urug'imizda ko'p edi. Xushbichim, baland bo'y, katta qiz bo'lib ketibdi...

O'g'iloy baquvvat qo'llari bilan non sindirar ekan, qarab turganimni o'zicha tushundi.

– Oyim juda yaxshi non yopadilar!..

– Oyingning qo'li gul, – qo'shildim unga bir burda nonni og'zimga solar ekanman. Ammo ko'zim uning chaqqon harakatlarida, xuddi shu non rangidek yuzida, tiniq, toza nigohida edi.

Men endi sizlarnikida turaman, – dedi u o'ziga ham choy quyib o'tirar ekan.

Uyda joy yetarli bo'lsa ham hayron bo'lib, unga qaradim.

– O'qishga kiraman. Oyim ja bo'lmasa san o'qi, devottilla.

– To'g'ri aytibdi oying. Qayoqqa kirmoqchisan?

– Qayoqqa olib kirib qo'ysangiz, shuyoqqa!

– Choy xo'plab turgan edim, qalqib ketdim.

– Qayoqqa olib kirib qo'ysiz, tog'a? – so'radi o'ylatgani qo'ymay.

– Haqiqatan uni qayoqqa joylayman endi? Joylay olarmikanman o'zi? Hech bunday ishlar bilan shug'ullanmagan edim. Qayoqdan kelaqoldi bu tashvish?

– Kennoying kelsin, maslahat qilarmiz...

– Muajmal javob qilganimni, ruhim tushib ketganini ko'rib, u kulib qo'ydi. Sezdim. Keyin meni ayadi she-kuti, juddiylashib institut masalasiga o'zi chek qo'ydi.

– Hisob-kitobga tuzukman, matematikadan bitiruv natijamni hammadan oldin yozib chiqdim. Besh oldim. Narxozga kirsam deb turibman. Tanishlaringiz bo'lsa yordam berarsiz. Kirolmasam, qaytib ketaman, tahlayman.

– Yelkandan tog' ag'darilganday bo'ldi.

– Yotoqni o'ylama. Uyda joy ko'p. Turaverasan. Kennoying ham xursand bo'ladi, – dedim anchagina o'zimga kelib. – Tanishlarni bo'lsa... qidiramiz. Birorta tanishning tanishi chiqib qolar.

– Institutga joylab qo'yishdek murakkab javob berilgan va birpasda uyni o'zini qilib olgan jiyanimdan o'zimga yo'q xursand bo'lib ketdim va iloji boricha unga yordam berishga ahd qildim.

– Peshinga yaqin xotinim ishdan qaytdi. O'g'iloy esdida, bag'ri keng kelinoyisining ichiga kirib ketdi.

O'lmas Umarbekov
**Oyning
oltin o'rog'i**

«O'ZBEKISTON»

ISBN 978-9943-28-386-2

9 789943 283862